

LADISLAV ĎURIČ A SOUČASNÁ SLOVENSKÁ PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

D. TOLLINGEROVÁ

Pedagogická fakulta UK, Praha

V červnu tohoto roku oslavil své padesáté narozeniny doc. PhDr. Ladislav Ďurič, CSc., který se natrvalo zapsal do současných dějin naší psychologie přinejmenším trojím způsobem: jednak jako badatel a teoretik v oboru pedagogické psychologie, jednak jako její didaktik a konečně jako ten, komu náleží priorita její institucionalizace v podobě vysokoškolské katedry.

Pedagogickopsychologická teorie vděčí L. Ďuričovi za mnohé, především však za neutuchávající snahu o marxistické vymezení jejího předmětu. Práce tohoto obsahu uveřejnil autor v řadě článků a přednesl je v řadě referátů na vědeckých a odborných zasedáních. Posléze je souborně zpracoval a vložil jako jednu z úvodních kapitol do své vysokoškolské učebnice Úvod do pedagogické psychologie (1). Velmi erudovaně v ní rozebral kus soudobé historie pedagogické psychologie jako tzv. hraniční disciplíny, jejíž předmět si neustále někdo přivlastňuje, jednou pedagogika, jednou vývojová psychologie, jednou psychologie učení atd. Tato anexe však není nikdy trvalá. Pedagogickopsychologické problematice se nedaří nikde nadlouho zdomácnět, až je nakonec vyobcována. Nezřídka s obviněním z „psychologizace“ příslušné vědy. A tak se to v různých obměnách opakuje již desítky let.

Řešení nalézá autor v obecném poučení z vývoje moderní vědy jako takové, jehož důsledkem je odmítnutí comteovského schématu třídění věd a vytvoření nové kategorie mezioborových disciplín. I když to autor neříká právě těmito slovy, jeho definice předmětu pedagogické psychologie a jeho vazeb na různé jevy pedagogickopsychologické reality je v podstatě konstituováním pedagogické psychologie jako interdisciplinární vědy. Tato její mezioborovost se při tom projevuje ve dvou podobách. Tak především, pedagogická psychologie tvoří svůj poznatkový a instrumentální fond nejen na bázi pedagogiky a obecné psychologie, ale také na bázi všech věd, které mají co říci k vědeckému poznání a racionálnímu řízení výchovně vzdělávacího procesu. Za druhé pedagogická psychologie už není jen jakousi pomocnou vědou, která ke vstupu do výchovně vzdělávacího procesu potřebuje médium, potřebuje prostředníka — pedagogiku, v jejichž principech, kategoriích, postupech apod. se musí nejprve přetavit, aby mohla fungovat. Pedagogická psychologie v tomto novém pojetí je rovnoprávným partnerem pedagogiky, spolu s níž se rovnou měrou, i když svým vlastním způsobem, podílí na formování mladé generace a na zodpovědnosti za tento proces.

Vymezení předmětu vědy není nikdy u konce a vyžaduje neustálé adjustace k rychle se rozvíjející realitě a stavu jejího poznání. Není proto pochyby o tom, že L. Ďurič se bude k otázce předmětu pedagogické psychologie dále vracet. Už to, co však dodnes udělal, je významným přínosem k marxistické pedagogickopsychologické teorii.

Pedagogickopsychologický výzkum je v díle L. Ďuriče zastoupen především experimentálními studii o únavě a výkonnosti žáků a učitelů v podmínkách

vyučování a učení. Autor věnoval této problematice doslova deset let svého čínorodého života a výsledky svého bádání uložil a zobecnil ve třech speciálních monografiích, postupně vycházejících v průběhu šedesátých let. Poslední z nich byla přeložena do maďarštiny (2). Všechno jsou to materiálové studie, bohatě dokumentované fakty a číselnými údaji vysoké průkaznosti a spolehlivosti. Ve své nejobecnější rovině — která je podle našeho názoru nejcennější — svorně vypovídají o tom, že vyučování a učení je „těžká práce“, vyžadující mnohostranné duševní a fyzické úsilí. Na rozdíl od ostatních druhů a typů pracovních činností není však energetické stránce vyučování a učení věnována patřičná pozornost. Proto probíhají živelně a volně oscilují mezi nedostatečným vytižením a přetížeností až neurotizací.

Tím, že L. Ďurič prokázal existenci zákonů, řekli bychom, „bilance sil“ účastníků výukové komunikace, objevil zároveň i nástroje optimálního řízení výkonnosti v podmínkách vyučování a učení. Ukázal, že nejen správné vymezení pedagogických cílů, logické uspořádání učiva, vybavení vyučovacího procesu trvalou zpětnovazební informací atd. kauzálně ovlivňuje pedagogický efekt. Stejnou váhu determinanty tohoto efektu má i „ekonomika sil“ učitele a žáka, která je základem biopsychické pohody, komfortu vyučovací a učební práce. Také ona je podmínkou, která musí být dodržena, má-li se z výchovně vzdělávacího procesu stát „dobře řízený“ proces.

Vysoce hodnotit lze i přínos L. Ďuriče k rozvoji didaktiky psychologie, i když on sám se za didaktiku psychologie asi nepovažuje. Československá psychologie nemá zatím mezi svými disciplínami teorii vyučování psychologických oborů. Je to věrným odrazem trvalých, i když ne vždy dost pochopitelných rozpaků nad místem psychologického vzdělání uvnitř systému všeobecného vzdělání v naší zemi. Tyto rozpaky se projevují zpravidla vysokou proměnlivostí pozice psychologie v osnovách všeobecně vzdělávací školy. O něco stabilnější je místo psychologických věd v přípravě a dalším vzdělávání učitelů, i když i zde dochází k stálým výkyvům z extrému do extrému. O to významnější je pokus L. Ďuriče (a spolupracovníků) vytvořit „psychologii pro učitele“, tj. vymezit základní psychologické učivo, které by se mělo stát součástí učitelské a vychovatelské profese, které by se mělo integrovat do odborného profilu pedagogického pracovníka. Výsledky tohoto autorova mnohaletého úsilí jsou obsaženy ve vysokoškolské učebnici, která pod názvem „Psychológia pre učitele“ vyšla už v druhém vydání (3). Kdybychom přijali obvyklé třídění didaktik vyučovacích předmětů na jednotlivé disciplíny, pak tato učebnice je přínosem k té nejobtížnější a při tom nejdůležitější z nich. Je přínosem k teorii osnov a osnovotvorného procesu pro vyučování psychologie.

Každému, kdo se kdy pokoušel prosadit nebo efektivně rozvíjet určitou novou myšlenku, je zřejmé, jak významným momentem v životě kteréhokoliv vědního nebo studijního oboru je jeho institucionalizace. To správně pochopil i L. Ďurič a — svým způsobem — završil své celoživotní dílo zřízením katedry pedagogické psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě a založením periodické publikace (ročenky) s názvem Psychologie a škola. Jejich pět dosud vydaných svazků (další tři jsou v tisku) se stalo platformou, kterou L. Ďurič a jeho spolupracovníci využili k tomu, aby se aktivně přihlásili k „siuž-

bě škole". Každým rokem v nich znovu a znovu dokazují, že jsou připraveni věnovat všechny své síly socialistické škole a trvalému zlepšování výchovně vzdělávacího procesu na bázi vědeckého poznání a řízení jeho psychologických zákonitostí (4).

Člověk musí mít v sobě hodně cílevědomosti, pracovitosti a neutuchajícího elánu, aby dokázal tolik jako doc. dr. Ladislav Ďurič, CSc. Padesát let není totiž pro to mnoho a L. Ďurič navíc ve všech svých vystoupeních a projevech znovu a znovu dokazuje, že je mlád padesát let. Mezníky jeho života, vybrané pro tento článek, mají proto dvojí funkci. Jednak jsou obráceny do minulosti a ukazují to, čeho bylo dosaženo a co lze komentovat s obdivem. Stejnou měrou jsou však obráceny i do budoucnosti a označují nosné směry dalšího života, po kterých se doc. dr. Ladislav Ďurič, CSc., jako vědec, vysokoškolský učitel a upřímný a čestný člověk může bez obav dát.

L I T E R A T U R A

- (1) Ďurič, L.: Úvod do pedagogickej psychológie. SPN, Bratislava 1974.
Ďurič, L.: Úvod do pedagogickej psychológie. Doplněné české vydání. SPN, Praha, v tisku.
- (2) Ďurič, L.: Práceschopnosť žiakov pri dvojsmennom striedavom vyučovaní. SPN, Bratislava 1960.
Ďurič, L.: Práceschopnosť žiakov vo vyučovacom procese. SPN, Bratislava 1969. 2. doplněné vydání 1975.
Ďurič, L.: Výkonnosť a úpava učiteľov vo vyučovacom procese. SPN, Bratislava 1969. Maďarský překlad 1973.
- (3) Ďurič, L., Štefanovič, J.: Psychológia pre učiteľov. SPN, Bratislava 1973. 2. vydání 1977.
- (4) Ďurič, L. (red.): Psychológia a škola. Sv. I, SPN, Bratislava 1971. Sv. II, SPN, Bratislava 1972. Sv. III, SPN, Bratislava 1974 s podtitulem Problémy nadaných dětí. Sv. IV, SPN, Bratislava 1975 s podtitulem Niektoré psychologické problémy učenia. Sv. V, SPN, Bratislava 1976 s podtitulem Psychologické otázky poznávania žiakov. Sv. VI, SPN, Bratislava, v tisku s podtitulem Psychologické problémy výchovno vzdělávacího procesu. Sv. VII, SPN, Bratislava, v tisku s podtitulem Pedagogickopsychologické problémy formovania osobnosti žiakov.